

DE ELSBOS – BOUWHISTORISCH ONDERZOEK NAAR EEN VERDWENEN STUKJE ERFGOED

*Met zijn gezicht naar 't zuidoosten gekeerd,
om de morgenzon op te vangen, staat
de wegel ten einde, achter een mei-
doornhaag, 't oud huis dat mij nooit meer loslaat;
de pomp voor de deur, een wijngaard tegen
de gevel, een vlierstruik, een pereboom,
die een ruiker witte bloemen draagt als
april van ons scheidt, opdat die zoete droom
van liefde in mei zou beginnen. Waar is
de tijd? Hij is hier geweest, jong en los,
hij heeft het huis gedekt met roggelei
en raakte niet meer weg. Nu groeit er mos
op het dak en 't huis is als de tijd nu
tijdeloos. Wat ben ik ver afgedwaald
van de plaats waar ik had moeten zijn en
de dag is uit, de zon al weg gedaald.*

André Demedts – Het oude huis (uit: *Schemeravond*)

De Elsbos in 2006. Op dat moment is de geboortehoeve van Demedts al enkele malen verbouwd en/of veranderd. (Foto Monique Claerhout)

In het najaar van 2014 werd De Elsbos, de geboortehoeve van schrijver-dichter André Demedts (1906-1992)¹, gesloopt om plaats te maken voor een nieuwe, moderne woning. Het André Demedtshuis (vzw) diende – in samenspraak met de familie Demedts – enkele bezwaren in bij de gemeente Wielsbeke om de sloop tegen te houden. Hoofdmotief was het historische belang van de meer dan driehonderd jaar oude hoeve. Demedts gebruikte de hoeve namelijk erg vaak in zijn romans, waaronder de bekende tetralogie *De eer van ons volk*. Door dit stukje erfgoed zomaar te slopen, werd een deel van het verleden van Sint-Baafs-Vijve weggevaagd.

Het André Demedtshuis liet dit uiteraard liever niet gebeuren, maar was ook realistisch in haar eisen, zoals u verder in dit artikel zal lezen. Slotsom van de bezwaren was niet dat de sloop per se moest tegengehouden worden, maar wel dat er voorafgaand een diepgravend archeologisch en bouwhistorisch onderzoek zou moeten uitgevoerd worden. Het Wielsbeekse gemeent-

bestuur volgde die redenering jammer genoeg niet. Het blijft dan ook te betreuren dat er geen diepgaander onderzoek mogelijk was om de echte historische erfgoedwaarde van De Elsbos ten gronde te bestuderen. Een duidelijk gemiste kans voor dit waardevol stukje erfgoed.

Toch is niet alles verloren gegaan. De gemeente Wielsbeke en de huidige eigenaar van de hoeve lieten toe dat er een beperkt bouwhistorisch onderzoek werd verricht vooraleer de hoeve definitief uit het landschap verdween. De resultaten van dit onderzoek vindt u verder in dit artikel. Maar vooraleer die mee te geven, situeren we ten eerste De Elsbos bodemkundig, cartografisch en historisch, ten tweede tonen we het historische belang aan van de Elsbos en ten derde geven we mee welke bezwaren het André Demedtshuis indienende bij de gemeente. Daarna en tot slot volgen de resultaten van het bouwhistorisch onderzoek.

Ik wil graag uitdrukkelijk mijn 'co-auteurs' bedanken: archeoloog Nick Krekelbergh met wie ik de *Nota erfgoedkundige waarde 'De Elsbos' – bezwaren bouwkundig dossier B/2013/96* schreef en bouwhistorica Annika Devroe die de nota over De Elsbos opstelde. Ook mijn dank aan Franck De Munster, voorzitter van het André Demedtshuis, aan fotograaf Hans Claerhout en het gemeentebestuur van Wielsbeke en aan de huidige eigenaar Jan Van Praet die het mogelijk maakten om toch een beperkt onderzoek uit te voeren.

BODEMKUNDIGE, CARTOGRAFISCHE EN HISTORISCHE SITUERING

De Elsbos ligt in de Drogenbroodstraat in Sint-Baafs-Vijve, langs de Moerdijkbeek, op een uitgesproken hoogte in het glooiende landschap ten noordwesten van de (oude) Leie en ten zuidwesten van de Mandel. De hoeve vormde zoals uit de verschillende cartografische bronnen hieronder zal blijken een belangrijke factor in het landschap van de Drogenbroodhoek.

Op de bodemkaart staat De Elsbos aangeduid als Pba (Droge licht zandleembodem met textuur B horizont) en Ldp (Matig natte zandleembodem zonder profiel). In het westen bevindt zich ook nog een klein deel Pcc (Matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont) en in het noorden Lcc (Matig droge zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont).

De oudste cartografische verwijzing naar De Elsbos staat op de Ferraris-kaart (Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom

Detail bodemkaart en aanduiding onderzoeksgebied.

Luik) van omstreeks 1777. De eerdere land- en renteboeken die de adellijke familie de Plotho (Ingelmunster) liet maken van Sint-Baafs-Vijve, verwijzen nergens naar De Elsbos. Volgens Demedts in zijn romantetralogie *De eer van ons volk* trok zijn voorvader in 1626 in De Elsbos in, toen nog een 'afhankelijkheid' van het Goet ter Mandere (het huidige Blauw Kasteeltje): *Zij [Gillis Gillemijn en Theresia De Ruyter] trouwden in november van het jaar 1626 en gingen op De Neringen [De Elsbos] wonen. De boerderij was niet half zo groot als nu. Hofplaats, akkers en weiland samen, mat ze acht bunders hemelse breedte. Eigenlijk was het een afhankelijkheid van het Hof-ten-Mandere, die na de beroerten en de pest onbebouwd was blijven liggen. Het was slechte grond, zand, bos, moeras, een wildernis die sedert dertig jaren onaangeroerd lag* (*De Belgische Republiek*, p. 59). Misschien dat het net door die kleinschaligheid en het niet-zelfstandige karakter van het erf niet duidelijk te zien is op prekadastrale kaarten. Er wordt namelijk altijd tevergeefs naar de huidige vorm gezocht. De theorie van André Demedts lijkt wel gestaafd te worden op de kaart van J. Malbrancq (1579-1653) waar op de locatie van De Elsbos reeds een bos met een enkel gebouw te onderscheiden valt.

Zeker is in elk geval dat De Elsbos in de tweede helft van de achttiende eeuw zijn uitzicht kreeg zoals het in het landschap verankerd werd tot in de 21^e eeuw. Op de Ferrariskaart bevindt de hoeve zich duidelijk ten noordwesten van het Blauw Kasteeltje en ten noorden van de Moerdijkbeek. Het gaat hierbij zichtbaar om een site met walgracht waarop drie gebouwen staan. Via een kleine landweg kwam men op De Elsbos terecht. Er was eveneens een boomgaard (vandaar ook Elsbos) op het domein. Later sprak Demedts van 23 kerselaren.

Boven: een detail uit de kaart van Malbrancq (omcirkeling). Onder: uit de kaart van Ferraris.

Ook op latere kaarten uit de eerste helft van de negentiende eeuw, zoals de Atlas der Buurtwegen (1844), is de hoeve duidelijk te onderscheiden. Er is wel wat veranderd: het erf bestaat nog steeds uit drie gebouwen, maar de plaatsing is enigszins anders. Het kleinere stal- of poortgebouw is behouden, maar het woonhuis en het derde gebouw zijn verplaatst naar een andere, nabijgelegen locatie op het erf. De oriëntatie is wel hetzelfde gebleven. In *De eer van ons volk* beschrijft Demedts onder meer de brand in een stalgebouw

Boven: een detail uit de Atlas der Buurtwegen. Onder: uit de kaart van Vandermaelen.

en het herbouwen van het woonhuis op een andere plaats op het erf. Dit kan dus ook historisch de licht gewijzigde situatie van De Elsbos verklaren.

Op de kaart van Vandermaelen (1846-1854) ontbreekt dan wel een deel van de Drogenbroodstraat, De Elsbos is toch goed te herkennen. De hoeve heeft identiek dezelfde vorm als op de eerste Atlas der Buurtwegen uit 1844. Ook op de kadastrale Poppkaarten van 1854 is de hoevesituatie ongewijzigd. De

Centraal op deze kaart van Popp zien we de Elsbos, met rechts het Blauw Kasteeltje.

Poppkaart geeft daarenboven ook de percelering weer. Het gaat hierbij om de percelen 69 tot en met 73. Op perceel 71 bevinden zich de drie gebouwen die ook op de Ferrariskaart en de Vandermaelenkaart staan. Ten zuiden daarvan, op perceel 70, staat nog een klein T-vormig gebouwtje. Dit gebouwtje moet in de achttiende eeuw aan het erf toegevoegd zijn, gezien het niet terug te vinden is op de Ferrariskaart.

In hoeverre deze drie gebouwen sinds de achttiende eeuw echt ongewijzigd gebleven zijn, is op basis van de kaarten natuurlijk moeilijk te zeggen. Vandaar ook het belang van het diepgaander bouwhistorische onderzoek. Wel is het oorspronkelijke grondplan tot in de 21^e eeuw quasi hetzelfde gebleven, zoals de kaarten duidelijk aantonen. In de negentiende en twintigste eeuw werden wel nog enkele gebouwen aangebouwd en/of verbouwd om tot de laatste toestand van net voor de sloop te komen.

Ondanks de vele historische cartografische linken en de klaarblijkelijke ouderdom is de hoeve niet opgenomen in de *Inventaris voor het Bouwkundig Erfgoed* die het Agentschap Onroerend Erfgoed liet opstellen. De inventaris beschrijft De Elsbos alleen in de marge als een *thans tot buitenverblijf gerenoveerde hoeve* (Drogenbroodstraat, ID 14273). Misschien heeft het ontbreken van de hoeve in de inventaris te maken met de ligging in een doodlopende straat en achter een dichte bebossing? Een misser van formaat!

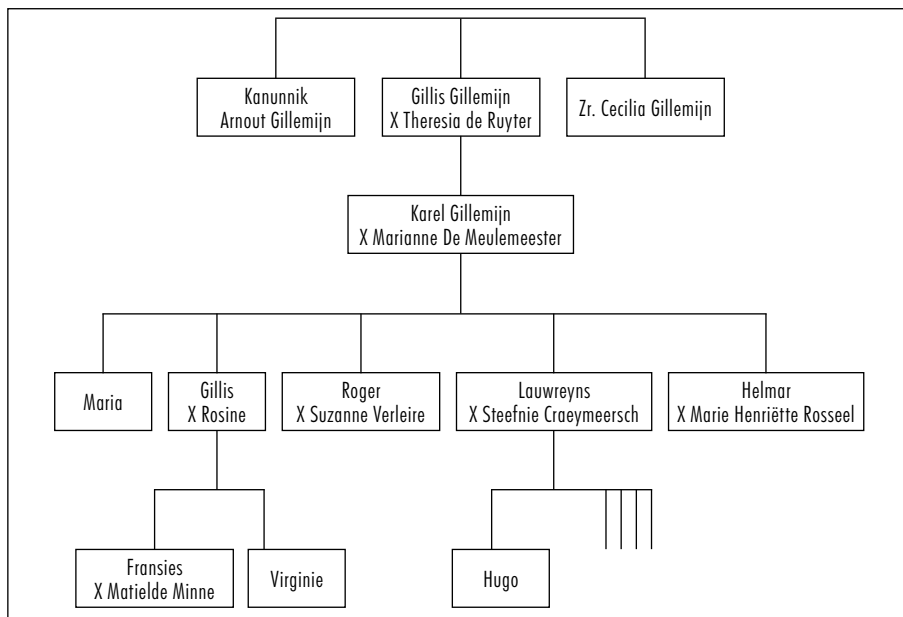
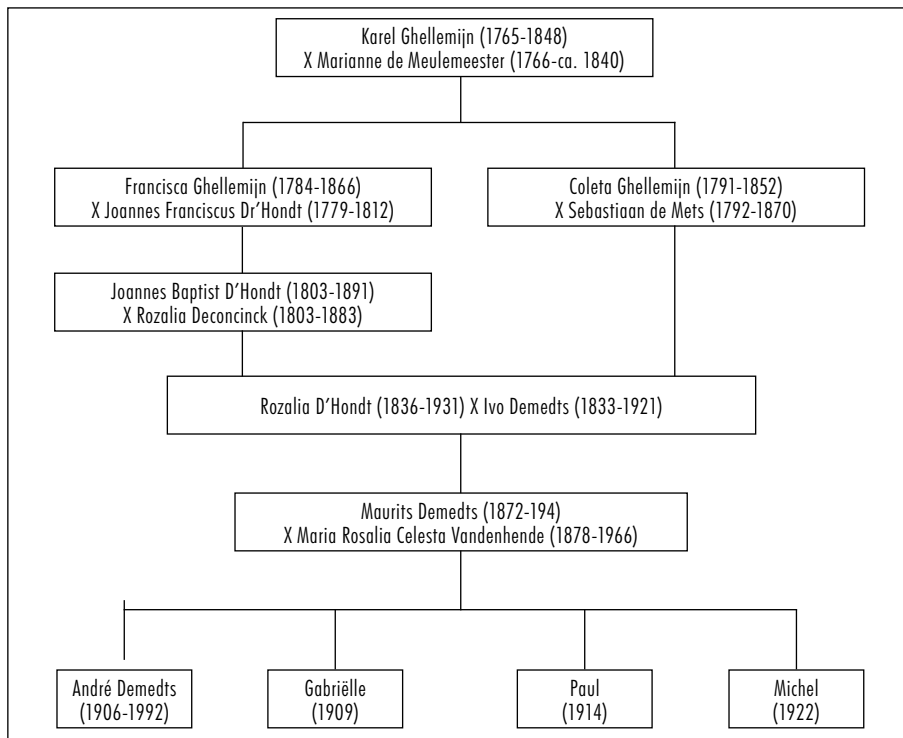
HET HISTORISCHE BELANG VAN DE ELSBOS

De Elsbos heeft een duidelijke materiële, onroerend-erfgoedwaarde die het uitzicht van Sint-Baafs-Vijve gedurende meer dan driehonderd jaar mee bepaald heeft. Maar het grote historische belang is natuurlijk de immateriële erfgoedwaarde. De plek is namelijk onlosmakelijk verbonden met het leven en het werk van schrijver, dichter en cultuurpoliticus André Demedts. André zag op 8 augustus 1906, als oudste zoon van Maurits-Ferdinand en Celesta van den Hende, het levenslicht op De Elsbos, de familiehoeve in Sint-Baafs-Vijve. *De einder ligt waar de blik in gebreke blijft om dieper in de verte door te dringen*, beschreef hij zelf zijn geliefde geboortestreek tussen Mandel en Leie.

Demedts speelde in de vorige eeuw een prominente rol in het Vlaamse literaire en culturele leven. Dat hij in 1966 het ereburgerschap van Sint-Baafs-Vijve (en zo later ook van Wielsbeke) ontving, is daar een duidelijk voorbeeld van. Demedts drukt echter ook nu nog steeds zijn stempel op het culturele en literaire leven in Wielsbeke via het in 1983 opgerichte cultuur- en kunstencentrum André Demedtshuis. Maar ook provinciaal (o.a. Marnixring André Demedtsprijs ...), nationaal (o.a. Kunsttijdschrift Vlaanderen ...) en zelfs internationaal (o.a. Ons Erfdeel, Komitee voor Frans-Vlaanderen...) blijft het belang van Demedts noch te ontkennen noch te onderschatten.

Zijaanzicht van De Elsbos vóór de meest recente schilderwerken en vernieuwingen. De authentieke peklaag is nog duidelijk te zien, net zoals de oudere indeling.

Bovenaan: de historische familie Ghellemijn-Demedts, waarvan meerdere leden in romans en verhalen van André Demedts als personage aantreden. Onderaan: de familie Gillemijn zoals ze in 'De eer van ons volk' ten tonele wordt gevoerd.

Demedts woonde (en boerde) op De Elsbos tot 1938, toen hij leraar Nederlands in het Heilig Hart-Handelsinstituut in Waregem werd en naar de huidige 'stad in galop' verhuisde. Het leven op De Elsbos en de omgeving speelden een belangrijke rol in de psychologische ontwikkeling van de jonge André en zijn latere evolutie tot schrijver. Wanneer zijn grootvader Ivo Demedts in 1921 overleed, beëindigde de toen 14-jarige André zijn studies en kwam hij in aanraking met het actieve boerenleven. Het leven op de boerderij, de cyclische gang der seizoenen en de hem omringende natuur lieten een diepe indruk na die opvallend aanwezig was in zijn oeuvre.

Het leven op De Elsbos neemt dan ook vaak een prominente plaats in het literaire werk van André Demedts in. Zoals hierboven al aangehaald speelde de hoeve bijvoorbeeld een centrale rol in de romantetralogie *De eer van ons volk*. De tetralogie is een plattelandsepos dat is gebaseerd op de familiegeschiedenis van Demedts' eigen voorouders, die volgens Demedts De Elsbos bewoonden sinds het midden van de zeventiende eeuw. Hij baseerde zich hiervoor op mondelinge overleveringen van zijn familieleden, aangevuld met literatuuronderzoek.

Hoewel een aantal locaties in *De eer van ons volk* een alternatief toponiem kregen (zo werd Sint-Baafs-Vijve *Aksele* en De Elsbos *De Neringen*), gaat het hier toch wel degelijk om dezelfde achttiende-eeuwse hoeve die op de verschillende cartografische bronnen te zien is. De vier episoden van *De eer van ons volk* (1. *De Belgische Republiek*, 2. *Hooitijd*, 3. *Goede Nacht* en 4. *Een houten kroon*) spelen zich immers in die periode af, tussen de Brabantse Omwenteling in 1788 en de Slag van Waterloo in 1815.

In de romantetralogie informeert Demedts de lezer over het leven en het werk op De Elsbos/De Neringen. De hoeve vormt een centrale microkosmos, een rustpunt waaromheen alle turbulente gebeurtenissen die verweven zijn met de grote historische ontwikkelingen van die tijd (de Brabantse Omwenteling, de Franse Revolutie, de Boerenkrijg, de Napoleontische oorlogen...) in concentrische cirkels gedrapeerd worden.

De roman belicht ook uitgebreid de hoeve zelf: het uiterlijk, de indeling, de omgeving, het interieur van het gebouw en de activiteiten die er plaatsvonden. Zo vertelt André Demedts bijvoorbeeld over het uitzicht van het landschap en de landerijen, van het woonhuis (dat eenmaal herbouwd werd in de loop van de romancyclus, zoals ook de kaarten lijken te staven), van het poortgebouw en de stallen (waarvan een stalgebouw afbrandde in *De Belgische Republiek*), van de walgracht, enz. Ook de relatie met het omringende

landschap en de andere hofsteden in de buurt (o.a. Goet ter Mandere, nu: Blauw Kasteeltje, en Het Waterhof, nu: tea-room De Baliekouter) komt in de romancyclus aan bod.

'De Elsbos', een schilderij van de Zultse kunstenaar Georges Dheedene.

De Elsbos mag zich zonder overdrijven zowel materieel als immaterieel erfgoed van Wielsbeke in het algemeen en Sint-Baafs-Vijve in het bijzonder noemen. Niet alleen droeg de hoeve ruim drie eeuwen bij aan het uitzicht van ons dorp, de romans van André Demedts vereeuwigen het bovendien ook door het een bovenlokaal, literair leven te geven dat onlosmakelijk met dit stukje landschap verbonden blijft. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat de Zultse kunstenaar Georges Dheedene

(1909-1973) niet alleen grootvader Ivo Demedts portretteerde, maar ook De Elsbos zelf, omdat de hoeve door haar ligging een prominente rol speelde in het uitzicht en het landschap van dat stukje Sint-Baafs-Vijve.

BEZWAREN TEGEN DE SLOOP

In het voorjaar van 2013 werd de aanvraag van bouwkundig dossier B/2013/96 met betrekking tot de sloop van De Elsbos publiek gemaakt. In samenspraak met de familie Demedts diende de vzw André Demedtshuis op 11 september 2013 enkele formele bezwaren in tegen de sloop van de hoeve. Bij de bezwaren hoorde een nota waarin naast de historisch-geografische verankering ook de literaire rol van De Elsbos werd benadrukt. De argumenten daarvan werden verwerkt in dit artikel, meer bepaald in de eerste twee hoofdstukken hierboven.

Omdat de sloop onafwendbaar was – géén bezwaren vanuit provincie, géén opname in inventaris onroerend erfgoed, géén aankoop in de jaren '90 door provincie/gemeente toen de familie Demedts het verkocht – kon de afbraak an sich niet hardnekkig aangevochten worden. Wel schoof het André Demedtshuis twee voorwaarden naar voren:

- *Omwille van het historisch-geografische, het historisch-literaire en het historisch-biografische belang van de hoeve De Elsbos dringen we [het André Demedtshuis] aan op een degelijke bouwhistorische inventarisatie en archeologische sloopbegeleiding die de waardevolle elementen van het belangrijke pand in kaart*

brengen en vereeuwigen vooraleer de hoeve gesloopt wordt. Uiteraard is het daarbij ook belangrijk dat een erfgoedfotograaf de laatste stand van de hoeve De Elsbos vastlegt.

- *Omwille van het historisch-geografische, het historisch-literaire en het historisch-biografische belang van de hoeve De Elsbos dringen we [het André Demedtshuis] aan op een permanent infobord naast de ingang van de hoeve De Elsbos met informatie over de hoeve en haar belang voor Sint-Baafs-Vijve en de figuur van Demedts, aangevuld met fotomateriaal en kaarten van de oorspronkelijke toestand, zowel binnen als buiten.*

De vzw André Demedtshuis gaf tot slot nog mee dat ze geen polemieken wilde starten of harde standpunten wilde innemen richting publiek en/of pers, maar dat ze het wel belangrijk vond om het gemeentebestuur te wijzen op het belang van De Elsbos. Ook zegt de vzw ervan uit te gaan dat de gemeente Wielsbeke in haar goedkeuring van het ontwerp voldoende rekening zal houden met het historische uitzicht van de oorspronkelijke Elsbos.

Op 17 oktober 2013 volgde het officiële antwoord van het Wielsbeekse gemeentebestuur. In haar zitting van 15 oktober 2013 besliste het College van Burgemeester en Schepenen:

- *Aangezien de woning door de vorige eigenaars intern volledig werd verbouwd lijkt het aanstellen van een archeologische sloopbegeleider niet aan de orde.*
- *De gemeente wenst wel in te gaan op de vraag om een erfgoedfotograaf aan het werk te laten voor de sloopwerkzaamheden aangevat worden. De erfgoedfotograaf krijgt hiervoor twee weken de tijd en de timing dient te gebeuren in samenspraak met de bewoners, de architect en de gemeentelijke diensten.*
- *De vraag voor het plaatsen van een infobord aan de ingang van de hoeve wordt tevens ondersteund. De grootte, de lay-out en de plaats dient te gebeuren in samenspraak met de bewoners, de architect en de gemeentelijke diensten.*

Positief nieuws was dat er voorafgaand onderzoek op De Elsbos mocht gevoerd worden, negatief was natuurlijk dat de archeologische sloopbegeleiding geweigerd werd. Uit het bouwhistorisch onderzoek zelf bleek dat er nog flink wat authentieke elementen aanwezig waren die – mits grondiger archeologisch sloopbegeleidingsonderzoek – flink wat meer elementen aan het licht hadden kunnen brengen. Iets wat met een beperkt bouwhistorisch onderzoek jammer genoeg niet mogelijk was. Het blijft echter toch beter om een beperkt onderzoek en bijhorende erfgoedfoto's te hebben dan helemaal niets. De hoeve is immers ondertussen verdwenen, waardoor het bouwhistorisch onderzoek het enige is dat ons wetenschappelijk rest van de toestand net voor de sloop.

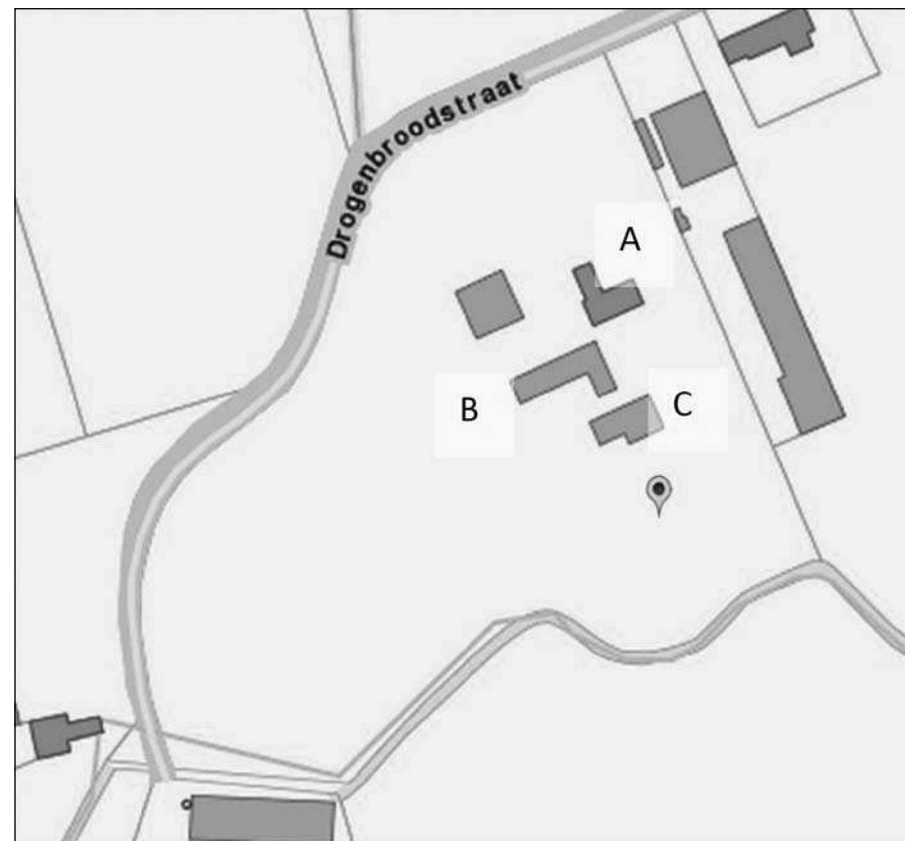
BOUWHISTORISCHE INVENTARISATIE

Van de bouwhistorische gaafheid van De Elsbos was op het ogenblik dat de bezwaren ingediend werden weinig tot niets bekend. Wel werd verondersteld dat er, nadat het pand in de jaren negentig door de nazaten van Demedts' broer verkocht werd, verschillende renovaties plaatsvonden. Over de precieze aard is echter weinig bekend. De kinderen van Demedts getuigden daarover wel dat er de voorbije decennia op het eerste buitenzicht verschillende ingrijpende veranderingen waren gebeurd. Aldus kan met een zekere waarschijnlijkheid gesteld worden dat er van de oorspronkelijke Elsbos uit de jeugd- en boerenjaren van André Demedts maar weinig meer overgebleven was. Maar zekerheid hieromtrent was er op dat ogenblik helemaal niet.

Een grondige archeologische sloopbegeleiding of – in het ‘minst goede geval’ – een bouwhistorische inventarisatie kon en moest dus meer inzicht bieden op de aanwezigheid van historische elementen in De Elsbos. Een archeologische sloopbegeleiding kon bovendien ook meer inzicht geven over eventuele voorgangers die zich in of rond het erf hadden bevonden. Want ondanks de aanzienlijke ouderdom van de boerderij is er weinig over hen bekend, met uitzondering van de verhalen die Demedts in *De eer van ons volk* vertelde. Een archeologische sloopbegeleiding had hier een meerwaarde kunnen betekenen, bijvoorbeeld door het aanwezig ouder op het eerste gezicht verborgen muurwerk of mogelijke kelders en vroegere gebouwen te detecteren, te registreren en eventueel te bewaren.

Vzw André Demedtshuis vermeldde in haar bezwaren dat met de sloop van De Elsbos niet alleen een historische hoeve, maar ook een belangrijk stukje immaterieel erfgoed verloren zou gaan. Niet alleen heeft het pand een fysieke relatie met André Demedts, tegelijk heeft de historische locatie ook in belangrijke mate een stempel gedrukt op het oeuvre van de invloedrijke auteur. Door de centrale rol die de hoeve speelt in *De eer van ons volk*, zowat de belangrijkste en bekendste roman van Demedts, heeft het pand ook een concrete herinneringswaarde en bekleedt het een unieke plaats in het geestelijke landschap van de Vlaamse literatuur.

De gemeente Wielsbeke volgde de zienswijze van het André Demedtshuis slechts gedeeltelijk. Een uitgebreid onderzoek werd niet toegestaan, maar er kon dus wel een beperkte bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd worden. Dankzij de financiële steun van het André Demedtshuis voerde bouwhistorica Annika Devroe een beknopt onderzoek uit waarvan u de resultaten in het laatste hoofdstuk van dit artikel hierna terugvindt.

Kadasterkaart met benoeming van de gebouwen.

BOUWHISTORISCH ONDERZOEK

Op zaterdag 11 oktober 2014 – de regenachtige dag leek aan te geven dat ook de weergoden niet akkoord waren met de geplande sloop – verrichte Devroe samen met archeoloog Nick Krekelbergh en historicus Bert De Smet een beknopt onderzoek in De Elsbos. Door de beperkte tijd die we voor dit onderzoek kregen, zijn de resultaten eerder oppervlakkig en algemeen. Het onderzoek in situ bleef beperkt tot een fotografische opname en het noteren van de meeste opvallende kenmerken van het erf. Hierbij werden de drie gebouwen, die reeds op de Ferrariskaart aanwezig zijn, onderzocht. Deze kregen elk een letter (A, B, C) om bij de bespreking duidelijk te maken over welk gebouw het gaat. Het landschap zelf werd hier buiten beschouwing gelaten. Alle bomen waren op het moment van het onderzoek bovendien al gerooid.

Gebouw A (het woonhuis)

Gebouw A was het hoofdgebouw en diende als woonhuis. Het gaat om een L-vormige woning waarvan het noordelijke deel later werd toegevoegd, zoals de cartografische bronnen ook al aangaven. Het oorspronkelijke, zuidelijke deel bestaat op de benedenverdieping uit zes ruimtes en een gang. De vloeren en het schrijnwerk van de deuren en de vensters zijn niet oorspronkelijk meer. In hoeverre de deur- en raamopeningen zelf oorspronkelijk waren, kon moeilijk achterhaald worden door het korte tijdsbestek.

De plafonds met moer- en kinderbalken werden duidelijk vernieuwd. Wel zijn er waarschijnlijk verschillende oorspronkelijke moerbalken aanwezig. Dit is duidelijk te zien aan de sporen van de oude telmerken in de plafonds. De later toegevoegde noordelijke vleugel uit eind negentiende-begin twintigste eeuw bestaat op de benedenverdieping uit twee ruimtes met troggewelven. De vensters zijn hetzelfde als die van de oorspronkelijke vleugel en dus even-

min authentiek. In de hoofdplaats van de benedenverdieping bevindt zich een haard. Die stamt uit de twintigste eeuw en is dus niet oorspronkelijk.

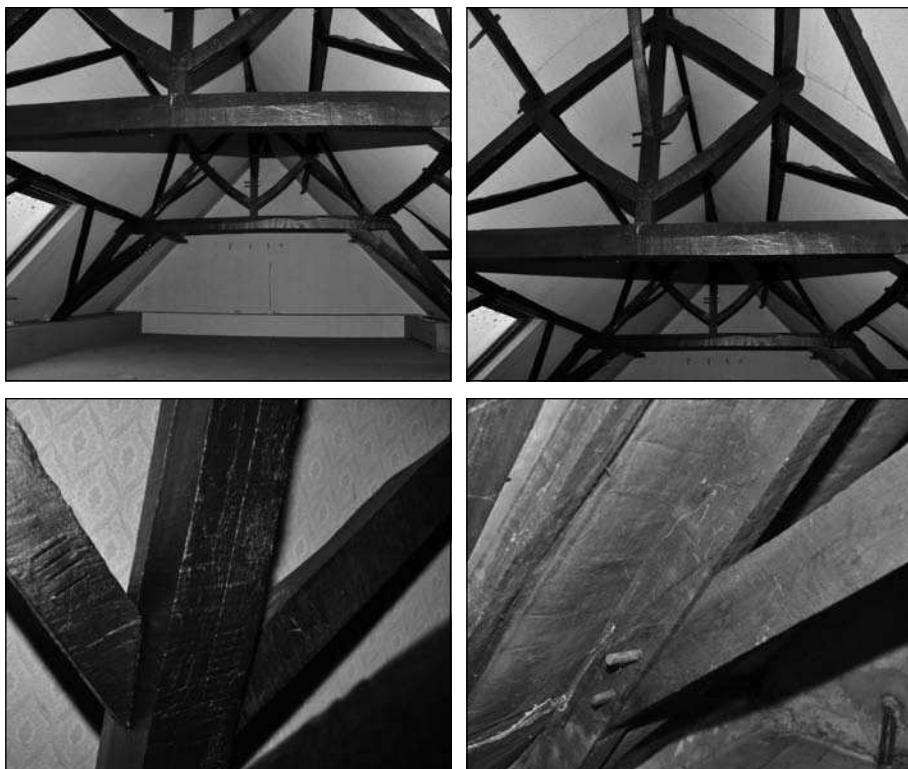
Op de bovenverdieping is er enkel nog een zolder aanwezig. De trap die toegang tot deze zolder verschaft, is vrij recent. Toch bevond de toegang tot de bovenverdieping zich vermoedelijk wel altijd op die plaats. Een precieze datering van het dakgebinte is moeilijk te achterhalen door het beperkte onderzoek en het bruin vernis dat alle balken siert. Die bruine vernis is typisch voor de jaren '60, maar ontnemt ook het zicht op het hout van de balken zelf. Gelukkig zijn er nog telmerken zichtbaar. Ze gaan van oost naar west van nummer I tot III. De aanwezige telmerken gebruikte men vanaf de achttiende eeuw, maar de ingebruikname varieerde wel sterk van streek tot streek. De balken zelf zijn aan elkaar gezet door middel van houten pen- en gatverbindingen. Er zijn ook enkele schuine liplasverbindingen aanwezig. Op het eerste gezicht lijkt het om een flieringenkap te gaan die later omge-

Zicht op het hoofdgebouw (achteraanzicht), met linksonder een vooraanzicht (het rechtse deel werd later toegevoegd) en rechtsonder een venster met nieuw schrijnwerk.

Linksboven: zicht op moer- en kinderbalken op de benedenverdieping waarbij duidelijk aanpassingen en herbruik te zien zijn; rechtsboven: zicht op moer- en kinderbalken; linksonder: niet-oorspronkelijke haard; rechtsonder: zicht op ruimte met troggewelven.

Zicht op het dakgebinte (boven) en enkele aanwezige telmerken en liplas-verbindingen.

vormd werd tot een gordingenkap. De zaagsporen en de afwerking wijzen op atelierwerk met gewaterd en gedroogd hout. Pas daarna werd de constructie ter plaatse in elkaar gezet. Uit dat alles kunnen we afleiden dat het dakgebinte vermoedelijk in de late achttiende eeuw geplaatst werd als flieringenkap. In de loop van de negentiende eeuw werd het dak vervolgens vermoedelijk omgebouwd tot een gordingenkap.

Gebouw B (bijgebouw)

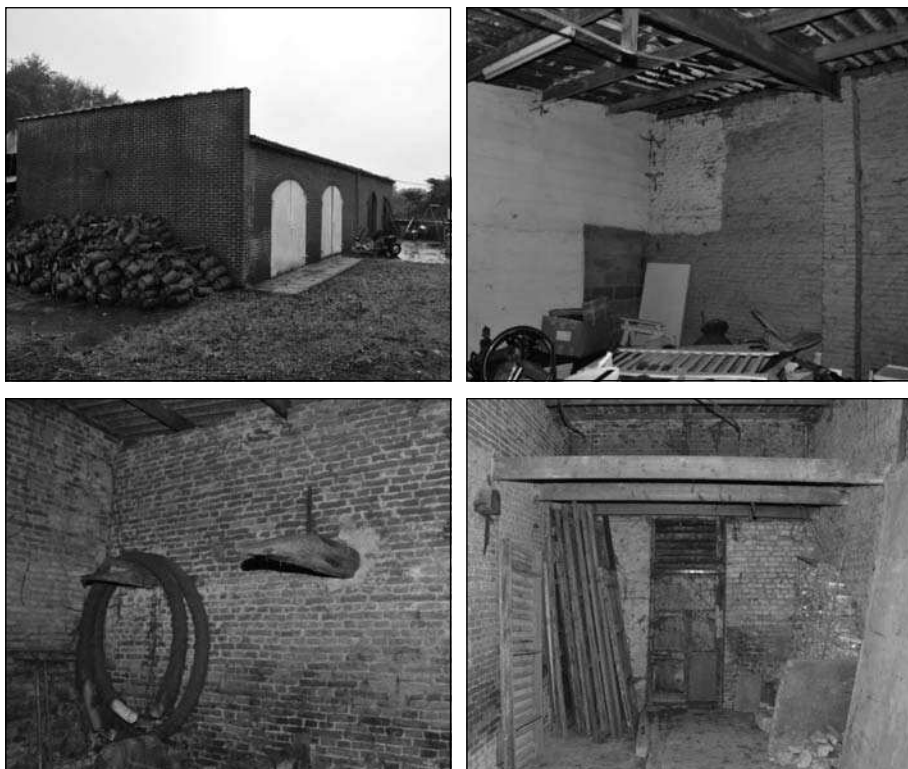
Het tweede gebouw bevat stallen. Het is opgebouwd uit baksteen en heeft een pannendak. Het bestaat enkel uit een benedenverdieping. Aan de buitenzijde ziet men bouwsporen die wijzen op verbouwingen bovenop oudere delen. Enkele muren en het dak zelf wijzen echter op een vrij recente oorsprong. Binnenin zijn de voederbakken en gootjes duidelijk zichtbaar. In het zuidelijke deel bevindt zich wel nog een authentiek ogend troggewelf en mogelijk ook een veel ouder deel muur. De baksteenformaten zijn 22 cm lang x 5 cm hoog en 10 cm lang x 5 cm hoog. Het metselverband is kruisverband.

Tweemaal zicht op gebouw B en op de stallen met mogelijk een oudere muur.

Gebouw C (bijgebouw)

Het derde gebouw is opgebouwd uit baksteen en een plat dak met golfplaten. Het is op het eerste gezicht een vrij recent gebouw, maar binnenin zijn toch enkele authentieke delen zichtbaar. Het oostelijke deel is in gebruik als garage, terwijl in het westelijke deel nog duidelijk stallen herkenbaar zijn. Net als bij het andere gebouw zijn er ook nog enkele oudere muren aanwezig. Dit is het geval bij een deel van de zuidelijke muur en het westelijke deel. Enkele grotere, oudere balken (uit het oorspronkelijk gebouw?) werden afgezaagd bij een latere verbouwing. De baksteenformaten in dit authentiekere deel zijn eveneens 22 cm lang x 5 cm hoog én 10 cm lang x 5 cm breed. Het gaat ook hier om een kruisverband.

Zicht op gebouw C, het interieur en het oudere deel binnenin.

BESLUIT

Op basis van het onderzoek in De Elsbos kan men enkele zaken vaststellen. De hoeve zoals Demedts die bewoonde, kent zijn oorsprong waarschijnlijk in de tweede helft van de achttiende eeuw. De oorsprong toen wordt in elk geval gestaafd door de cartografische bronnen. De hoeve is mogelijk in een kleinere variant nog ouder, zoals André Demedts zelf beweert in *De eer van ons volk*, maar om dat te kunnen bewijzen is er diepgaander onderzoek nodig. Volgens Devroe lijkt het weinig waarschijnlijk dat de hoeve in zijn huidige vorm ouder is dan de achttiende eeuw. Maar dit betekent natuurlijk niet dat het niet mogelijk is dat er een eeuw vroeger al een kleiner 'hof' stond waarop de voorouders van Demedts zich vestigden en dat zij later uitgebreid hebben, zoals ook de kaart van Malbrancq doet vermoeden.

Ook het dakgebinte in het hoofdgebouw (gebouw A) lijkt te wijzen op een oorsprong in de achttiende eeuw. Het baksteenformaat en metselverband

van de oudere delen in de stallen (gebouw B en C) lijken dit ook te bevestigen. Er is wel een kleine kanttekening: baksteenformaten van 22 cm lang x 5 cm breed zijn namelijk frequent vanaf de achttiende eeuw tot in de twintigste eeuw. Een datering alleen op basis van die bakstenen is dan ook te voorbarig. Het kruismetselverband kwam in voege vanaf de zeventiende eeuw, maar de intrede varieerde opnieuw sterk van streek tot streek. Alle elementen samen (dakgebinte, bakstenen, kaarten ...) maken een datering in de achttiende eeuw zeker plausibel en verdedigbaar. Daardoor kunnen we dus stellen dat De Elsbos als hoevezicht net voor de sloop minstens 250 à 300 jaar oud was.

Het is echter wel zo dat er in de negentiende en twintigste eeuw flink wat veranderingen gebeurden aan de verschillende originele gebouwen. Er werden onder andere delen toegevoegd en/of herbouwd, het schrijnwerk werd vernieuwd, vloeren werden vervangen en ook de plafonds en het dakgebinte ondergingen wijzigingen. Bijkomend onderzoek van de mutatieschetsen in het kadasterarchief zouden meer informatie kunnen verschaffen met betrekking tot deze latere verbouwingen. Het onderzoek van de kadastrale leggers kan bovendien bijkomende informatie bieden over de bewoners en de functie van de diverse percelen. Dit kon in het bestek van dit artikel jammer genoeg niet gebeuren. Werk voor de toekomst dus.

Met de sloop van De Elsbos verdwijnt aldus een hoeve die minstens 250 à 300 jaar het uitzicht van de Drogenbroodhoek en de Mandelvallei aldaar bepaald heeft. Maar ook het referentiekader van Demedts' magnum opus *De eer van ons volk* ging grotendeels verloren door de sloop. Gelukkig kunnen de foto's, het bouwhistorisch rapport van Devroe en dit artikel toch enige, zij het beperkte houvast bieden voor komende generaties die onderzoek willen doen naar de geschiedenis van De Elsbos en/of André Demedts.

Demedts A., *De eer van ons volk*, speciale uitgave Davidsfonds n.a.v. 100-jarige geboorte André Demedts in 2006.

Agentschap Onroerend Erfgoed, *Inventaris onroerend erfgoed*, <http://inventaris.onroerenderfgoed.be> (geraadpleegd op 13 april 2015)

CadGIS (2013) *Kadasterkaart*, http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 20 oktober 2014)

DOV Bodemverkenner (2014) *Bodemkaart*, <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 20 oktober 2014)

Geopunt Vlaanderen (s.d.), *Ferrariskaart*, www.geopunt.be (geraadpleegd op 21 oktober 2014)

Geopunt Vlaanderen (s.d.), *Vandermaelenkaart*, www.geopunt.be (geraadpleegd op 21 oktober 2014)
 Geopunt Vlaanderen (s.d.), *Poppkaart*, www.geopunt.be (geraadpleegd op 21 oktober 2014)
 Geopunt Vlaanderen (s.d.), *GRB*, www.geopunt.be (geraadpleegd op 21 oktober 2014)
 Topomapviewer (2014), *Topografische kaart*, <http://www.ngi.be/topomapviewer/public?lang=nl&> (geraadpleegd op 20 oktober 2014)

- ¹ Een uitgebreide biografie van André Demedts vindt u in *Leiesprokkels-Jaarboek 2011-2012*, p. 171-174, of via www.andredemedts.be.
- ² Bij een liplasverbinding hebben de uiteinden van de balken die verbonden moeten worden ofwel een driehoeksvorm ofwel een platte uitsparing zodat ze mooi in elk passen. Zo kunnen ze met een pen vastgelegd worden.
- ³ Een fliering is een horizontaal draaghout in een kapconstructie, gelegen onder de daksporen in de breedterichting van het dak. Een vliering wordt gedragen door een vliergebint. Een vliering is meestal te laag om te kunnen bewonen.
- ⁴ Een gording is een houten ligger in de lengterichting van het dakvlak, waarbij twee zijden evenwijdig liggen aan het dakvlak. Bij een gordingenkap dragen de gordingen het dak. De gordingen zelf zijn opgelegd op dragende muren of vormen een onderdeel van een dakspant.

Het eerste damesvolleybalteam van Wielsbeke werd opgericht door Marie-Jeanne Ottevaere, Bie (Beatris) Bossuyt en Trees Deven in 1965. De trainingen en de matches werden in openlucht gehouden, o.a. op het marktplein te Wielsbeke. De speelsters op deze foto waren erbij vanaf het eerste uur: Bernice Degraeve, Anne Marie Landuyt, Christa Vannieuwenhuysse, Marie-Jeanne Ottevaere, Rita Polfliet, Lucia Polfliet en Maria Opsomer.

Genummerde licenties – aansluitingskaarten – uitgereikt door het Belgisch volleybalverbond uit 1965 en 1968 van de Wielsbeekse speelsters Anne-Marie Landuyt, Bernice Degraeve, Marie-Jeanne Ottevaere en Christa Vannieuwenhuysse.

Bloemen en een glas bij het kampioenschap eerste provinciale volleybal. We zien de Wielsbeekse damesvolleybalploeg met Kelly Durieux, Katrien Vermeersch, Trees Benoit, Mieke Cadron, Brigitte Missiaen, Patricia Lambrecht, Pascaline Vandenbroucke, Fanny Deloof, Caroline Devriese, Caroline Coussens en de heren van het bestuur: Luc Tanghe, Marcel Vermeersch, Noël Coussens, Paul Eeckhout, trainer Noël Wanzele, Paul Benoit, Noël Demeulenaere, Jozef Van Canneyt (voorzitter).